

ความเฉลียวฉลาดทางด้านต่าง ๆ ที่ทุกคนพึงมี

★ ผศ.เพ็ญพิมล คูศิริวิเชียร

สังคมทุกวันนี้มีการเชื่อมโยง ชับซ้อน เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคมทุกระดับ เพราะไม่สามารถเผชิญกับความซับซ้อนและความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ ทำให้เกิดสภาวะวิกฤต เช่น ไม่สามารถแก้ไขปัญหา ความยากจน การไม่มีงานทำ ความเครียด การฆ่าตัวตาย และอื่น ๆ จึงไม่สามารถจัดระบบชีวิต และสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ บุคคลใดก็ตามที่สามารถรับรู้และสามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วก็จะช่วยให้ปัญหาและความยุ่งยากที่เกิดขึ้นบรรเทาเบาบางลงได้จนสามารถสร้างคุณภาพแห่งชีวิตของตนได้ (นิภา นิธยาน. 2520 : 14) ส่วนบุคคลที่ไม่สามารถเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ก็จะเกิดปัญหาทางอารมณ์ตั้งแต่เล็กน้อยจนกระทั่งถึงขั้นรุนแรงซึ่งส่งผลกระทบต่อตนเอง คนรอบข้าง และอาจกลายเป็นภาระต่อสังคมต่อไปในที่สุด (วาสนา แฉล้มเขต. 2525 : 12) ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บุคคลสามารถจัดระบบชีวิตให้สามารถดำเนินอยู่ได้ในสภาพสังคมที่มีการเชื่อมโยง ชับซ้อน เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วต้องอาศัยความเฉลียวฉลาดทั้งทางด้านสติปัญญา (IQ) ทางด้านอารมณ์ (EQ) ทางด้านจิตใจและความรู้สึกลึกภายใน (SQ)

ทางด้านคุณธรรม (MQ) และทางด้านการเอาชนะอุปสรรคหรือทางด้านการฝ่าวิกฤต (AQ) มาประกอบกัน จึงจะนับได้ว่าเป็นบุคคลที่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมบูรณ์

หากกล่าวถึงความเฉลียวฉลาดทางด้านสติปัญญา ที่คนทั่วไปมักเรียกว่า IQ คำว่า IQ นี้มาจากคำว่า INTELLIGENCE QUOTIENT บางครั้งอาจเรียกว่า เซอว์นีย์ปัญญา ซึ่งก็คือ ความสามารถของบุคคลในการนำความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ มาพัฒนาความคิดอย่างมีเหตุผลหรืออย่างมีวิจารณ์ญาณ เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าต่อสังคม และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (อารี สันหนวี. 2543 : 2-4) ตามทฤษฎีพหุปัญญาของฮาร์วาร์ด การ์ดเนอร์ (HAWARD GARDNER) ซึ่งได้จำแนกความสามารถหรือปัญญาของบุคคลออกเป็น 8 ด้าน ปัญญาด้านแรกคือ ปัญญาด้านภาษา (LINGUISTIC INTELLIGENCE) คือมีความสามารถสูงในการใช้ภาษาไม่ว่าจะเป็นการพูด หรือการเขียน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้แก่ นักการเมือง นักพูด นักเขียน หรือนักหนังสือพิมพ์ เป็นต้น ปัญญาด้านที่สองคือ ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (LOGICAL MATHEMATICAL INTELLIGENCE) คือมีความสามารถสูงในการใช้ตัวเลข บุคคลกลุ่มนี้มักได้แก่ นักบัญชี นักคณิตศาสตร์ นักสถิติ นักวิทยาศาสตร์ และรวมไปถึงนักจัดทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ปัญญาด้านต่อไปคือ ปัญญาด้านมิติ (SPATIAL INTELLIGENCE) คือมีความสามารถสูงในการมองเห็นพื้นที่ และสามารถปรับปรุงและคิดวิธีการใช้เนื้อที่ได้ดี และรวมไปถึงความไวต่อสี เส้น

รูปร่าง เนื้อที่ และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเหล่านี้ นอกจากนี้ยังหมายถึงความสามารถที่จะมองเห็นและแสดงออกเป็นรูปร่างถึงสิ่งที่เห็น และความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ บุคคลที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เช่นผู้นำทางสถาปนิก มัณฑนากร ศิลปิน นักประดิษฐ์ เป็นต้น ปัญญาด้านที่สี่ เป็นปัญญาทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (BODILY KINESTHETIC INTELLIGENCE) คือมีความสามารถสูงในการใช้ร่างกายของตนแสดงความคิด ความรู้สึก มักได้แก่นักแสดง นักกีฬา ช่างซ่อม หรือศัลยแพทย์ ปัญญาด้านต่อมา คือ ปัญญาด้านดนตรี (MUSICAL INTELLIGENCE) คือมีความสามารถสูงทางด้านดนตรี ซึ่งได้แก่นักดนตรี นักแต่งเพลง และนักวิจารณ์ดนตรี ที่จะต้องมีความไวในเรื่องจังหวะ ทำนอง เสียง ตลอดจนความสามารถในความเข้าใจ และวิเคราะห์ดนตรี ปัญญาประการที่หกของมนุษย์คือ ปัญญาทางด้านมนุษย์สัมพันธ์ (INTERPERSONAL INTELLIGENCE) คือมีความสามารถสูงในการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และเจตนาของผู้อื่น รวมถึงความไวในการสังเกต น้ำเสียง ใบหน้า ท่าทาง และรู้ถึงลักษณะต่างๆ ของสัมพันธ์ภาพของมนุษย์ และสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ด้านที่เจ็ด คือ ปัญญาทางด้านตนหรือการเข้าใจตนเอง (INTRAPERSONAL INTELLIGENCE) คือมีความสามารถสูงในการรู้จักตนเอง และสามารถประพฤติตนได้จากความรู้จักตนเอง นั่นคือรู้จุดอ่อนจุดแข็งของตน รู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด ความปรารถนาของตน มีความสามารถที่จะฝึกตนเอง เข้าใจตนเอง และนับถือตนเองประการสุดท้ายคือ ปัญญาทางด้านนักธรรมชาติวิทยา (NATURALIST INTELLIGENCE)

คือมีความสามารถในการรู้จักธรรมชาติของพืช และสัตว์ เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และปรากฏการณ์ธรรมชาติ เข้าใจความสำคัญของตนเองต่อสิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงความสามารถของคนที่จะมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ธรรมชาติ เข้าใจถึงพัฒนาการของมนุษย์และการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เข้าใจและจำแนกความเหมือนกันของสิ่งของ เข้าใจการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของสาร (เยาเวพา เตชะคุปต์.2545 : 11)

แต่ละบุคคลย่อมมีความสามารถทางด้านสติปัญญาแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ พันธุกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ แต่อย่างไรก็ตามความสามารถทางสติปัญญาของบุคคลนั้นสามารถที่จะพัฒนาอยู่ได้ตลอดเวลา และจะเพิ่มขึ้นตามอายุจนถึงระดับหนึ่งเมื่อวุฒิภาวะทางชีวภาพเจริญถึงขีดสุด โดยความสามารถทางสติปัญญาที่เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมจะยังคงพัฒนาต่อไปตามประสบการณ์ (กาญจนา วณิชรมณีย์ และคณะ.2547 : 1)

สำหรับการวัดความแตกต่างเกี่ยวกับความเฉลียวฉลาดทางด้านสติปัญญาของบุคคลนั้นสามารถทำได้โดยการใช้แบบทดสอบเป็นหลัก โดยมีการจัดแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามความต้องการของผู้ศึกษาว่า ต้องการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลทางด้านใด อาทิ แบบทดสอบ DAT (DIFFERENTIAL APTITUDE TEST) เป็นแบบทดสอบที่นิยมนำมาใช้ในการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการเลือกแผนการเรียนสายอาชีพ (ถ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ.

2541 : 60-76) แต่ถ้าต้องการวัดความสามารถในการประกอบอาชีพต่างๆ ที่สามารถใช้ได้ถึง 38 อาชีพ มักนิยมใช้แบบทดสอบ FACT (FLANAGAN APTITUDE CLASSIFICATION TEST) (ถ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2541 : 72-76) หรือ แบบทดสอบ GATB (GENERAL APTITUDE TEST BATTER) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความสามารถในการทำงานเฉพาะอย่าง (ปราณี คำแท้. 2542 : 17-18) อีกแบบทดสอบที่นิยมนำมาใช้เป็นแบบทดสอบเพื่อวัดองค์ประกอบทางสมองด้านต่าง ๆ ที่สำคัญกับผู้สอบในระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษา เรียกว่าแบบทดสอบ PMA (PRIMARY MENTAL ABILITY TEST) ซึ่งสร้างขึ้นโดยเทอร์สโตน (L.L THURSTONE. 1941) และได้มีการปรับปรุงแบบทดสอบนี้เรื่อยมา จนในที่สุดได้จัดรวบรวมเป็นแบบทดสอบย่อย 5 กลุ่ม คือ ความสามารถด้านภาษา (V-VERBAL MEANING) ความสามารถด้านจำนวน (N-NUMBER FACTOR) ความสามารถด้านเหตุผล (R-REASONING) ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ (S-SPATIAL RELATIONS) และความสามารถด้านการรับรู้อย่างรวดเร็ว (P-PERCEPTUAL SPEED) สำหรับผลการพยากรณ์ของการวัดความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญา หรือ IQ นั้นสามารถวัดได้เป็นตัวเลข และแยกเป็นระดับตามสเกล อย่างเช่น เวคสเลอร์ (WECHSLER. 1958) ได้กำหนดสเกลการทดสอบทางจิตวิทยา ซึ่งใช้ความคิดร่วมกับเหตุผลเชื่อมโยงมาคำนวณ โดยไม่มีอารมณ์ ทัศนคติ หรือทักษะอื่นๆ มาเกี่ยวข้อง แบ่งเป็นระดับดังนี้

130 ขึ้นไป เรียกว่า ฉลาดมาก (VERY SUPERIOR)

120- 130 เรียกว่า ฉลาด (SUPERIOR)

110-120 เรียกว่า เกินปกติ (BRIGHT NORMAL)

90-110	เรียกว่า ปกติ (NORMAL)
80-90	เรียกว่า ต่ำกว่าปกติ (DULL NORMAL)
70-80	เรียกว่า คาบเส้นปัญญาอ่อน (BORDERLINED)
ต่ำกว่า 70	เรียกว่า ปัญญาอ่อน (MENTAL RETARDATION)

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญานั้นกาญจนา วณิชธรรมณีย์ และคณะ (กาญจนา วณิชธรรมณีย์ และคณะ. 2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคะแนนความสามารถทางสติปัญญาของเด็กไทยอายุ 6 – 16 ปี ด้วยแบบทดสอบความสามารถทางสติปัญญา WISC – III ฉบับภาษาไทย พบว่า ลักษณะความสามารถทางสติปัญญาในด้านที่เป็นจุดแข็งของภาคภาษาและภาคการกระทำไม่มีลักษณะเด่น ส่วนจุดอ่อนพบว่า ความสามารถทางสติปัญญาภาคภาษามีจุดอ่อนเล็กน้อยด้านความรู้ทั่วไป คำศัพท์ ความรู้ความเข้าใจและความเหมือนของคำสองคำ ภาคการกระทำมีจุดอ่อนเล็กน้อยในด้านการเรียงลำดับภาพ การลอกตามแบบ และการต่อรูปลูกบาศก์

นอกเหนือจากการมีความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญาแล้ว ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ หรือ EQ (EMOTIONAL INTELLIGENCE หรือ EMOTIONAL QUOTIENT) ยังเป็นปัจจัยส่งเสริมที่ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถของบุคคลทางอารมณ์ ในการดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ที่กล่าวเช่นนั้น เพราะ สิ่งที่ดีเป็นความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ จะต้องประกอบไปด้วย ปัจจัย 3 คือ “ดี เก่ง สุข” ดีในที่นี้ คือ

ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ส่วนคำว่าเก่ง ในที่นี้ คือ ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และสุดท้าย คำว่าสุข ในที่นี้ คือ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต และมีความสุขสงบทางใจ (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 2-3)

หากมองย้อนกลับไปจะพบว่า EQ หรือความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เป็นเรื่องที่เราเริ่มรู้จักกันอย่างแพร่หลายโดย โกลแมน (GOLEMAN. 1995) กล่าวว่า ความสำเร็จของบุคคลเกิดจากความสามารถทางสติปัญญาเพียง 20 % อีก 80 % เป็นผลมาจากความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ แต่โกลแมนไม่ได้เป็นผู้ตั้งชื่อ EQ บุคคลที่เป็นผู้ริเริ่มตั้งชื่อ EQ หรือความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ คือ เอดเวิร์ด แอล ธอนไดค์ (EDWARD L. THORNDIKE) (วิระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542 : 48) โดยตั้งศัพท์ชื่อ SOCIAL INTELLIGENCE ว่าหมายถึง ความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น การเกี่ยวข้องกับสัมพันธกันของบุคคลได้อย่างเหมาะสม และนอกจากนี้ยังมีผู้ที่มิพบทบทที่เกี่ยวข้องกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์อีกท่านหนึ่ง คือ เวคสเลอร์ (WECHSLER. 1958) ซึ่งให้ความสนใจและความสำคัญของ NON COGNITIVE INTELLIGENCE โดยอธิบายว่าเป็นความฉลาดรู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเชาวน์ปัญญา แบ่งองค์ประกอบออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านอารมณ์ ลักษณะพื้นฐานของผู้มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ คือ สามารถระบุภาวะอารมณ์ความรู้สึกของตนได้

อย่างถูกต้อง เปิดเผยตรงไปตรงมา เช่น รู้ตัวว่า กำลังโกรธ เสียใจ น้อยใจ หรือ อิจฉา แทนการเก็บกดไว้ หรือระบายออกโดยขาดการควบคุม ด้านบุคคล คือ เข้าใจความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคล และสามารถยอมรับตนเองและผู้อื่น มีความเอื้ออาทรแก่กัน ด้านสังคม คือ มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่องานของตนเองและผู้อื่น มีความเมตตากรุณาแก่ผู้อื่นเสมอ และรู้จักการให้อภัย

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ถือเป็น เรื่องที่มีความสำคัญทั้งต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อ การศึกษา และต่อการทำงาน กล่าวคือ ความสำคัญต่อตนเอง ร่างกายจะแข็งแรงดี ย่อมขึ้นอยู่กับอารมณ์ดีด้วย ถ้ามีความเครียดจะทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บตามมาเสมอ เช่น โรคไมเกรน โรคความดันโลหิตสูง และแม้กระทั่ง โรคมะเร็ง ดังนั้นความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์จะช่วยให้บุคคลมีความพอใจ มีความสุข มองโลกในแง่ดี และสามารถยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ได้ ความสำคัญต่อครอบครัว ครอบครัวจะเป็นสุขถ้าทุกคนในบ้านมีอารมณ์ดี มีความรัก ความเข้าใจ ความสามัคคี ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการยอมรับความบกพร่องซึ่งกันและกัน สำหรับความสำคัญต่อการศึกษา ถ้า นักเรียนได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในโรงเรียน นักเรียนจะตั้งใจเรียน รู้จักวิธีเผชิญปัญหาและสิ่งยั่วยุต่าง ๆ หาทางแก้ปัญหาได้ ไม่มีความวิตกกังวล มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ รู้จักการอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักการปรับตัว และมีความสำคัญต่อการทำงาน การทำงานต่าง ๆ จะสำเร็จลุล่วง และ

เจริญก้าวหน้าได้นั้น ผู้ทำงานแต่ละคนจะต้องรู้จัก การปรับตัว การเข้าใจเพื่อนมนุษย์ มีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และอารมณ์ดี

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นชัดเจนว่าความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อบุคคล ทำให้บุคคลแต่ละคนมีความสามารถในการรู้จักใช้สติปัญญาแยกแยะและควบคุมความรู้สึก ควบคุมการแสดงออกของอารมณ์ และจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ รู้และเข้าใจตนเอง สามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง ให้กำลังใจตนเองในการแก้ไข้ปัญหาเมื่อเผชิญกับอุปสรรคและข้อขัดแย้งต่าง ๆ ได้ โดยไม่เกิดความคับข้องใจ รู้จักขจัดความเครียดที่จะขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อันมีค่าของตนได้ รู้กาลเทศะ มีเมตตากรุณา อันนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น เข้าใจถึงอารมณ์ และความรู้สึกของบุคคลอื่น สามารถชี้แนะความคิดและการกระทำของตนในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทั้งในฐานะผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างมีความสุข จนประสบความสำเร็จในการเรียน (STUDY SUCCESS) ความสำเร็จในอาชีพ (CAREER SUCCESS) ความสำเร็จในชีวิต (LIFE SUCCESS) ในการวัดและพยากรณ์ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ได้มีผู้สร้างแบบสอบถามวัดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ เช่น แบบสอบถามวัดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต แบบสอบถามความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของเมเยอร์และสโลเวย์ (MAYER, J.D & SALOVEY, P. 1997) แบบสอบถามความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของโกลแมน (GOLEMAN. D. 1998) เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์นั้นวีรวัดณ์ ปันนิตามัย (2542 : 112 – 119) ได้ศึกษาชาวน์อารมณ์ (EQ) ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จของชีวิตกับ นักศึกษามหาวิทยาลัยหอการค้าชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 พบว่า เพศหญิงมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว การปรึกษาหารือกับพี่น้องและครูอาจารย์เมื่อเวลา มีปัญหา และผลการเรียนมีความสัมพันธ์กับ คะแนนความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนกรมสุขภาพจิต (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของประชาชนไทยอายุ 12 -60 ปี พบว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ 3 ด้านคือ ดี เก่ง สุข ของเพศชายและเพศหญิงแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติของคะแนนเฉลี่ย ภาพรวม และรายด้านทั้ง 3 ด้าน ตัวแปรอายุพบว่า ช่วงอายุที่ต่ำมีคะแนนเฉลี่ยความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ภาพรวม และรายด้านทั้ง 3 ด้านต่ำกว่า กลุ่มที่มีช่วงอายุที่สูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปรด้านสถานภาพสมรสพบว่ากลุ่มที่มี สถานภาพสมรสมีคะแนนเฉลี่ยความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ภาพรวม และรายด้านด้านเก่งและสุข สูงกว่ากลุ่มที่มีสถานภาพโสด มายหรือแยกกันอยู่ ส่วนตัวแปรตำแหน่งงานพบว่าผู้ที่มิตำแหน่ง บริหารมีคะแนนเฉลี่ยความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ภาพรวม และรายด้านด้านเก่งและสุขสูงกว่าระดับผู้ปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับการใช้ชีวิตในปัจจุบันนี้ การที่บุคคลแต่ละคนจะมีความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญา และความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ดู

เหมือนจะไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตให้มีประสิทธิภาพได้ ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม แต่บุคคลแต่ละคนนั้นจำเป็นจะต้องมีความเฉลียวฉลาดทางด้านจิตใจ และความรู้สึกภายใน หรือ SQ (SPIRITUAL QUOTIENT OR SPIRITUAL INTELLIGENCE) ด้วย ตามที่ดานาห์ โซฮาร์ (DANAH ZOHAR) และเจียน มาร์แชล (IAN MARSHALL) ได้นำเสนอเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในหนังสือ "SQ THE ULTIMATE INTELLIGENCE" ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ.2000 ถือเป็นทางเลือกของความคิดมาจากเรื่อง ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ว่าความเฉลียวฉลาดทางด้านจิตใจและความรู้สึกภายในนี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ และคุณค่าของบุคคล เพื่อให้มีความคิดที่จะยอมรับความคิดหรือข้อมูลใหม่ ๆ ไม่ยึดมั่นถือมั่น มีจริยธรรมในการกระทำรู้จักความสมดุลของชีวิต และการกระทำ มีความเคารพเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ลดความเครียด ลดอัตตา ลดความขัดแย้งในการดำเนินชีวิต มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีระดับความคิดสร้างสรรค์ และมีนวัตกรรมเพิ่มขึ้น โดยมีส่วนประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ การยอมรับ (ACCEPTANCE) เอกลักษณ์เฉพาะบุคคล (SELF-IDENTITY) และจุดมุ่งหมายและคุณค่า (PURPOSE AND VALUES) ความเฉลียวฉลาดทางด้านจิตใจและความรู้สึกภายในดังกล่าวนี้ ได้แก่ ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตากรุณา ความรักเพื่อนมนุษย์ และความสำนึกในบทบาทและหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคมส่วนรวม เป็นต้น (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. 2548 : 166-167)

ดั่งงานวิจัยของบอนด์ (BOND. 1969: 3454) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของความเอื้อเฟื้อกับ

บุคลิกภาพด้านต่าง ๆ ของนักเรียนชั้นประถมโดย
 วัดลักษณะของความเอื้อเฟื้อจากการประเมินผล
 ของครูแล้วดูจากจำนวนชนมที่กลุ่มตัวอย่าง
 บริจาคให้แก่เด็กยากจน ผลการศึกษาพบว่า
 นักเรียนชายมีความเอื้อเฟื้อสัมพันธ์ทางลบกับ
 ความรับผิดชอบทางสังคม และเด็กที่มีลักษณะ
 Quilt Neuroticism จะมีความเอื้อเฟื้อสูง
 นอกจากนี้ยังพบว่า สถิติปัญญาสัมพันธ์โดยตรงกับ
 ความเอื้อเฟื้อ และพบว่านักเรียนหญิงมีลักษณะ
 ของความเอื้อเฟื้อมากกว่านักเรียนชาย ส่วนนิภา
 บุญศรีสวัสดิ์ (2517 : 50) ได้ทำการวิจัยเรื่อง
 ความมีน้ำใจของครู ความอยากรู้อยากเห็น ความ
 เอื้อเฟื้อ และเพทุบายของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 - 4
 วิทยาลัยครูนครปฐม พบว่าความเอื้อเฟื้อสัมพันธ์
 ทางบวกกับความมีน้ำใจของครูของกลุ่มตัวอย่าง
 ในชั้นปีที่ 4 มากที่สุด และสรุปว่าความเอื้อเฟื้อของ
 บุคคลจะสูงขึ้นเมื่อเขามีประสบการณ์สูงขึ้น
 นอกจากนี้ยังพบว่าความเอื้อเฟื้อมีความสัมพันธ์
 ทางลบกับลักษณะเพทุบาย และธนิทร จำนงค์
 ผล (2548 : 43 - 44) ศึกษาพบว่านักเรียนชั้น
 ประถมศึกษาปีที่ 4 มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้าน
 ความเมตตา กรุณาเพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการใช้
 กรณีตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
 ระดับ .01 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มี
 เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณาเพิ่มขึ้น
 หลังจากไม่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง อย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่นักเรียนชั้น
 ประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เข้าร่วมการได้รับการใช้กรณี
 ตัวอย่างมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตา
 กรุณาเพิ่มขึ้นมากกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่
 4 ที่ไม่ได้รับการใช้กรณีตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญ
 ทางสถิติที่ระดับ .01

ความเฉลียวฉลาดอีกประการหนึ่ง คือ
 ความเฉลียวฉลาดในการทำความดี หรือความ
 เฉลียวฉลาดในด้านศีลธรรม หรือ MQ (MORAL
 QUOTIENT) ทั้งนี้เนื่องจากทุกคนเกิดมาพร้อมกับ
 ความรู้สึกต้องการพื้นฐาน เช่น เมื่อเป็นเด็กเล็ก ๆ
 จะร้องไห้เมื่อหิว ทำสกปรก หรือป่วย อันเป็น
 สัญชาติญาณเมื่อเป็นทารก ซึ่งพ่อแม่ก็จะ
 ตอบสนองขจัดทุกข์ให้ และจะยิ้มหรือหัวเราะเมื่อ
 เป็นสุข ต่อเมื่อเติบโตขึ้น ทุกคนควรได้พบ
 แบบอย่างที่ดีของพ่อแม่และสังคม ได้รับการอบรม
 สั่งสอนเพื่อปลูกฝัง ฝึกฝน จนเกิดทักษะและการ
 เรียนรู้ขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุน ให้กำลังใจ
 และชมเชยในการกระทำ อันเป็นการพัฒนาความ
 ต้องการพื้นฐานโดยการเรียกร้องให้น้อยลง เป็นคน
 มีเหตุผล มีระเบียบวินัยในการดำรงชีวิต ไม่เอา
 ตนเองเป็นที่ตั้ง ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักการให้และการ
 รับ ไม่ก้าวร้าว เห็นคุณค่าของการทำความดี มี
 คุณธรรมอันประกอบด้วยความกตัญญู กตเวทิตา
 ความเสียสละ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และต่อ
 สังคม ความซื่อสัตย์ และยอมรับความจริง มีความ
 ยุติธรรม เป็นต้น ดังนั้นความเฉลียวฉลาดในการ
 ทำความดีหรือความเฉลียวฉลาดในด้านศีลธรรม
 จึงกระทำได้ดีตลอดชีวิต ตลอดเวลา อย่างเหมาะสม
 และทุกโอกาส (วิทยา นาควัชระ. 2548 : 82-86)

ตั้งงานวิจัยของพรพิมล หาญกล้า (2537 :
 39) ที่ศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิค
 แม่แบบโดยการใช้หุ่นเชิดมือมีความกตัญญู กตเวทิตา
 มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
 นักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบโดยการใช้วีดิ
 ทัศน์มีความกตัญญู กตเวทิตา มากขึ้นอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับ
 การใช้เทคนิคแม่แบบโดยการใช้หุ่นเชิดมือและ

นักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบโดยการใช่วิทัศน์ที่มีความกตัญญูแตกต่างกันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ ส่วนนุภา พุทธรักษา (2541 : 64 – 67) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมเพื่อพัฒนาค่านิยมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยกระบวนการสอนปกติกับการสอนด้วยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมเพื่อพัฒนาค่านิยมด้านความซื่อสัตย์พบว่า นักเรียนที่สอนด้วยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมจะมีคะแนนค่านิยมด้านความซื่อสัตย์สูงกว่านักเรียนที่สอนด้วยกระบวนการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเพ็ญพิมล คูศิริวิเชียร (2548 : 138) ศึกษาพบว่า ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนจากชุดกิจกรรมปฏิบัติการคณิตศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนตามปกติไม่แตกต่างกัน

ปัจจัยสำคัญประการสุดท้ายที่บุคคลทุกคนพึงมี คือ ความเฉลียวฉลาดในการเอาชนะอุปสรรค หรือความเฉลียวฉลาดในการฝ่าวิกฤต หรือ AQ (ADVERSITY QUOTIENT) หมายถึง ความอดทนเมื่อมีอุปสรรค และสามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้อย่างคนมีกำลังใจ และมีความหวังอยู่เสมอ ส่วนจะแพ้หรือชนะก็ไม่เป็นไร เพราะถือว่าได้ลงมือกระทำการสิ่งที่ควรทำแล้ว ดังนั้น ความเฉลียวฉลาดในการเอาชนะอุปสรรคหรือความเฉลียวฉลาดในการฝ่าวิกฤต จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนเราประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน เพราะมีผลงานได้มากกว่าคนอื่น ๆ ถ้าใครมีความเฉลียวฉลาดในการเอาชนะอุปสรรค หรือ

ความเฉลียวฉลาดในการฝ่าวิกฤตมากก็มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความนึกฝันที่ดี และมีพลังที่จะฟันฝ่าอุปสรรคได้มากดังที่สิริพร ดาวัน. (2540 : 88-89) ศึกษาพบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนทัศนคติต่อการเรียน บรรยากาศการเรียนการสอน บรรยากาศในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนบุญชม ศรีสะอาด (2524 : 179) ศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีความตั้งใจเรียนและขยันหมั่นเพียรในการเรียนจะประสบผลสำเร็จทางการเรียน ส่วนนักเรียนที่ไม่สนใจ ไม่ตั้งใจ และไม่ขยันหมั่นเพียรในการเรียนจะประสบความล้มเหลวในการเรียน และริงเนสส์ (เสาวรัตน์ จุลรัตน์. 2535 : 23 อ้างอิงจาก Ringness. 1968) ศึกษาพบว่า นักเรียนเกรด 9 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีความรับผิดชอบ มีความขยันหมั่นเพียร ควบคุมตนเองได้ เข้าสังคมได้ดี มีความอดทนทางด้านอารมณ์และจิตใจ ส่วนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จะมีความวิตกกังวล ท้อถอย เบื่อเรียน ดื้อ ขัดขืน มีความพลุ่งพล่านทางอารมณ์ และมีอาการทางประสาท โดยสรุปคือคนที่มีความเฉลียวฉลาดในการเอาชนะอุปสรรคหรือความเฉลียวฉลาดในการฝ่าวิกฤตมักจะเป็นคนที่มีความอดทน มีความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจจริงที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ และมีความกล้าที่จะลงมือกระทำในสิ่งที่ควรทำได้ คนที่มีความเฉลียวฉลาดในการเอาชนะอุปสรรคหรือความเฉลียวฉลาดในการฝ่าวิกฤตย่อมมีแนวคิดและทัศนคติต่ออุปสรรคว่า

อุปสรรคเป็นความท้าทาย ความท้าทายทำให้เกิดโอกาส และการมีโอกาสดำเนินการสู่ความสำเร็จ

สำหรับลักษณะของคนที่มีความเฉลียวฉลาดในการเอาชนะอุปสรรค หรือความเฉลียวฉลาดในการฝ่าวิกฤต สามารถเปรียบเทียบได้กับการปีนภูเขาของคน 3 ประเภท ดังนี้ (ชัยเสฏฐิพรหมศรี, 2548: 10-12)

1. คนที่แพ้ (QUITTERS) คือ บุคคลที่รู้สึกกลัว กังวลที่จะต้องเผชิญกับความท้าทายที่จะต้องปีนป่ายขึ้นไปบนยอดเขา และจะล้มเลิกเมื่ออยู่บนตำแหน่งที่สูงกว่าเล็กน้อย บุคคลเหล่านี้จะเพิกเฉยไม่สนใจต่อแรงขับเคลื่อนพื้นฐานของมนุษย์ต่อการปีนป่ายไปข้างหน้า พวกเขาจะมีชีวิตที่ ชมชื่น หดหู่ และมีความขุ่นข้องไม่พอใจอยู่กับคนที่ดีกว่าตน เมื่อมีความยุ่งยากหรือวิกฤตเข้าจู่โจมระบบการทำงานของคนประเภทนี้ ก็จะหนีหรือพังไปอย่างง่ายดาย

2. คนที่ล้มเลิกกลางทาง (CAMPERS) บุคคลประเภทนี้มักจะทำงานได้ดีมีประสิทธิผลอย่างไรก็ตามคนเหล่านี้มักไม่พยายามหรือเสียสละให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เหมือนที่เคยทำมา ระบบการทำงานของพวกเขาเหล่านี้ ถูกขัดขวางด้วยสิ่งที่จะทำให้เกิดความก้าวหน้า หรือบางครั้งจะรู้สึกถึงข้อจำกัดว่า พวกเขาไม่มีความสามารถที่จะไปต่อได้แล้ว นอกจากนั้น แม้ว่าบุคคลเหล่านี้ยังคงปฏิบัติหน้าที่พื้นฐานอยู่เช่นเดิม แต่พวกเขาก็ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความเร็ว ความสามารถที่เหมือนเดิมอีกต่อไป คนที่ล้มเลิกกลางทางสามารถแสดงศักยภาพของการเผชิญวิกฤตออกมาได้เพียงครั้งเดียว ถ้าพูดถึงหน้าที่การ

งานหรือชีวิตของบุคคลเหล่านี้ โดยเปรียบเทียบกับ การปีนเขาแล้ว อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มนี้เหนื่อยเมื่อปีนไปถึงตรงกลางของภูเขา และพยายามหาที่ที่ตนเองรู้สึกสบายเพื่อตั้งแคมป์พักอาศัย โดยไม่พยายามที่จะมุ่งหน้าปีนขึ้นสู่ยอดเขาต่อไป

3. ผู้เอาชนะ (CLIMBERS) บุคคลประเภทนี้อุทิศตนให้แก่การปีนป่ายขึ้นไปสู่ยอดเขา ระบบการปฏิบัติการของคนเหล่านี้ขับเคลื่อนมาจากความทรหดอดทนภายใน ซึ่งเปรียบเสมือนภูมิคุ้มกันจากวิกฤตหรือความยุ่งยาก บุคคลประเภทนี้มีความเหนียวแน่น และปฏิเสธที่จะยอมรับความพ่ายแพ้เป็นเวลานาน ถึงแม้ว่าผู้เอาชนะจะต้องเผชิญกับความยากลำบากมากกว่าบุคคล 2 ประเภทแรก แต่เขาเหล่านั้นก็ระลึกอยู่เสมอว่าโอกาสยังคงมีอยู่เสมอ พลังที่ช่วยขับเคลื่อนบุคคลประเภทนี้ให้เดินไปข้างหน้าได้ดีก็คือ ความท้าทาย ซึ่งสุดท้ายแล้วพวกเขาสามารถที่จะพิชิตยอดเขาได้ และอาจสามารถเคลื่อนไปสู่ยอดเขาอีกลูกหนึ่งก็ได้

ความเฉลียวฉลาดทางด้านต่าง ๆ ทั้ง 5 ประการที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ล้วนมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน เป็นปัจจัยที่คอยส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน แต่หากบุคคลใดมีความบกพร่อง หรือขาดความเฉลียวฉลาดทางด้านใดด้านหนึ่งไปแล้ว ก็ยากนักหนาที่จะทำให้บุคคลนั้นพบความสุข ความสำเร็จ และความสมบูรณ์ในชีวิต แต่ในทางกลับกัน หากบุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถดำเนินชีวิตโดยอาศัยความเฉลียวฉลาดทางด้านต่าง ๆ ทั้ง 5 ประการนี้แล้ว บุคคลผู้นั้นย่อมพบแต่ความสุข ความสำเร็จ และความสมบูรณ์ในชีวิตเป็นแน่แท้

บรรณานุกรม

- กาญจนา วณิชธรรมณีและคณะ. (2547). การศึกษาคะแนนความสามารถทางสติปัญญา (IQ) เด็กไทย อายุ 6-16 ปี ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถทางสติปัญญา WISC-III ฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมสุขภาพจิต. (2543). เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปี เรื่อง สุขภาพจิตดีด้วยอิคิว. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมสุขภาพจิต. (2543). **คู่มือความฉลาดทางอารมณ์**. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมสุขภาพจิต. (2543). **ความฉลาดทางอารมณ์** : http://www.watpon.com/test/emotional_intelligence5.htm.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2548). **คิวที่คุณควรมี**. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ธนิษฐา จำนงค์ผล. (2548). ผลการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดภาชี เขตวัดมณฑา กรุงเทพมหานคร. ปรินญา นินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิภา นิธยาณ. (2520). การปรับตัวและบุคลิกภาพ จิตวิทยาเพื่อการศึกษาและชีวิต. กรุงเทพฯ: สาร ศึกษาการพิมพ์.
- นิภา บุญยศรีสวัสดิ์. (2517). การศึกษาความมีน้ำใจของครู ความอยากรู้อยากเห็น ความเอื้อเฟื้อและ เพทุบายของนักศึกษาปีที่ 1-4 วิทยาลัยครูนครปฐม. ปรินญา นินพนธ์ กศ.ม. : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นุภา พุทธิรักษา. (2541). ผลของกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม เพื่อพัฒนาค่านิยมด้านความซื่อสัตย์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยวิธีสอนกระบวนการปกติ กับการสอนด้วยกระบวนการ สร้างเสริมค่านิยม เพื่อพัฒนาค่านิยมด้านความซื่อสัตย์. วิทยานิพนธ์ ปรินญาการศึกษา มหาบัณฑิต, สาขาการหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2524). รูปแบบของผลการเรียนในโรงเรียน. ปรินญา นินพนธ์ กศ.ด. (วิจัยและพัฒนา หลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปราณี คำแท้. (2542). การศึกษาความสามารถทางสมองขั้นพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 4 ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี. สารนินพนธ์ กศ.ม. (การ วัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พรพิมล หาญกล้า. (2537). ผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อความกตัญญูกตเวที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชวินิต กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศม. (จิตวิทยาแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เพ็ญพิมล คูศิริวิเชียร. (2548). ผลการใช้ชุดกิจกรรมปฏิบัติการคณิตศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เรื่องสมบัติของรูปสามเหลี่ยมมุมฉาก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม). ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2545). เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2541). เทคนิคการสร้างและสอบข้อสอบความถนัดทางการเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- วาสนา แฉล้มเขต. (2525). ผลของการให้คำปรึกษาแบบโรเจอร์สต่อการลดปัญหาทางอารมณ์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การแนะแนวการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิทยา นาควัชระ. (2544). IQ EQ MQ AQ . กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2542). เซาว์นอารมณ์: ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จของชีวิต. กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท.
- _____ . (2542). “ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการสร้างความสำเร็จในชีวิต,” เอกสารประกอบการสัมมนา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิริพร ดาวัน. (2540). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย จังหวัดลพบุรี. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เสาวรัตน์ จุลรัตน์. (2535). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อารี สัณหวี. (2543). พหุปัญญาในห้องเรียน: วิธีการสอนเพื่อพัฒนาปัญญาหลายด้าน. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ.

Bond, Norman David. (1969). *Correlates of Altruism in Elementary School Children*. Dissertation
Abstraces: April.

Goleman, Danal. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York:
Bantam Book.

_____. (1998). *Working with Emotional Intelligence*. New York : Bantam Books.

Mayer, J.D & Salovey, P. (1997). "What's your emotional intelligence quotient? In P Salovey, &
D.Sluyter (Eds.), "Emotional Development and Emotional Intelligence. New York: Basic Books.

Wechsler, David. (1958). *The Measurement and Appraisal of Adult Intelligence*. 4th ed. Baltimore :
The William & Wilkins Comp